

Talvilintulaskennan perusteet

LUOMUS
LUONNONTIETEELLINEN MUSEO

BirdLife
SUOMI • FINLAND

Tero Toivanen, BirdLife Suomi, lintulaskentakurssi 30.3.2021

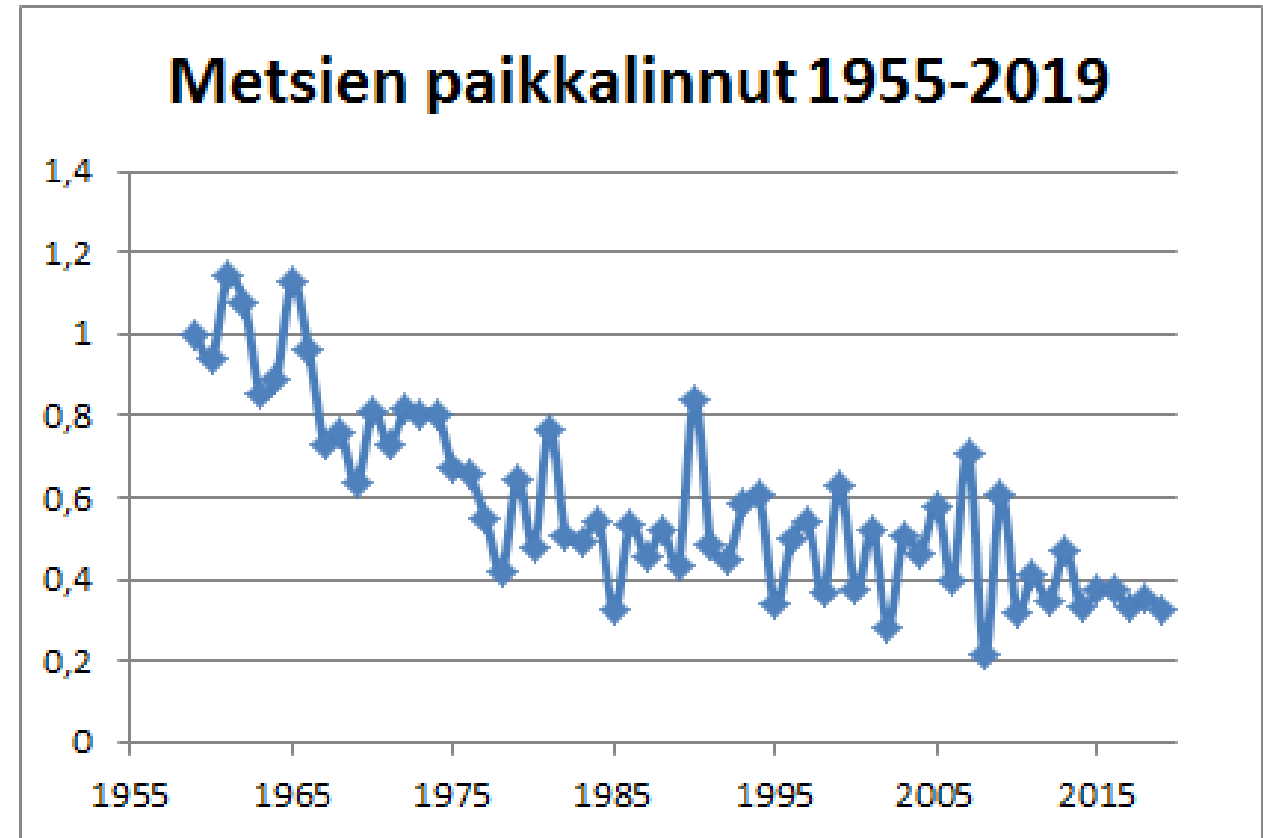
Talvilintulaskenta on tärkeää ja mielekästä

- Talvilintulaskenta antaa tietoa:
 - Talvilintujen kannankehitykset eri elinympäristöissä
 - Levinneisyyden ja runsauden vaihtelu
 - Talviaikainen kuolleisuus
 - Syksyisten vaellusten sekä marja- ja siemensadon vaikutus talvikantoihin
- Hauska tapa harrastaa hiljaisena vuodenaikana
 - Lisää motivaatiota talviseen linturetkelyyn
 - Kun linnut laskee, muutokset ja vuosien väliset erot huomaa paremmin kuin ”tavanomaisella” retkeilyllä

Talvilintulaskentojen tietoa käytetään tutkimuksessa

- Talvilintujen kannankehityksen ja vuosittaisen vaihtelun seuranta
- Mm. metsien paikkalinnut – lintuindikaattori
- Ilmastonmuutoksen vaikutukset: eteläisten talvehtijoiden runsastuminen (vesilinnut, mustarastas, sinitiainen...)
- Artikkeleita esimerkiksi Linnut-vuosikirjassa ja kansainvälisissä sarjoissa
- Alueellinen talvilinnuston seuranta paikallisyhdistyksissä

Talvilintulaskenta pähkinänkuoressa

- Laskenta on helppoa: kuljet n. 10 kilometrin mittaisen reitin ja lasket kaikki havaitsemasi linnut
- Tavalliset talvilinnut ja niiden äänet on tarpeen tuntea (lajien määrä kuitenkin vähäinen kesäisiin laskentoihin verrattuna)
- Reitin voi suunnitella itse
- Tärkeää, että laskenta tehdään mahdollisimman samanlaisena vuodesta toiseen
- Laskenta tehdään hyvällä säällä
 - ei kovaa tuulta/sadetta/sumua, joka haittaa havainnointia
- Voi tehdä yksin tai pienellä porukalla

Lasketaan kolmesti talvessa

- Syyslaskenta (1.–14.11.)
- Joululaskenta (25.12.–7.1.)
- Kevätlaskenta (21.2.–6.3.)
- Aloitus aamun valjetessa
- Etenkin joululaskennassa lyhyen päivän aikaan voi tulla kiire, jos aloitus viivästyy
- Pyritään pitämään laskennan kesto suunnilleen samana

Laskentareitti

- Pääosa reiteistä kulkee taajamissa tai niiden ympäristössä
- Jonkin verran myös pelkästään metsässä tai esimerkiksi saaristossa kulkevia reittejä
- Tärkeää, että erilaiset elinympäristöt tulevat laskennoissa katetuiksi
- Yksittäiseen reittiin kannattaa sisällyttää erilaisia biotooppeja

Laskenta maastossa

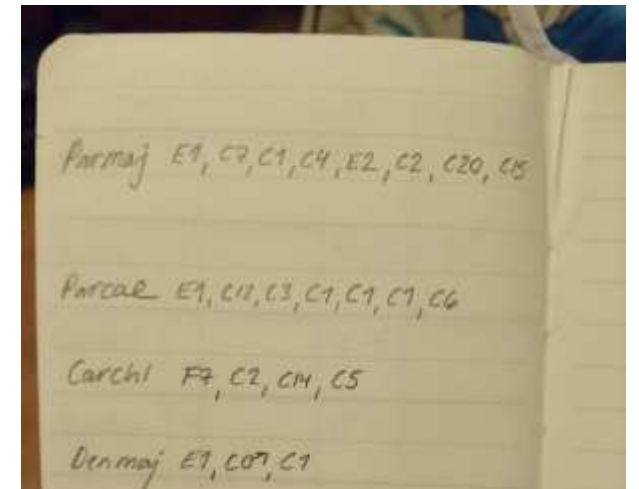
- Kuljetaan jalkaisin tai olosuhteiden salliessa hiihtäen
- Edetään hitaasti, pysähdellään myös kiikaroimaan ja kuuntelemaan säännöllisesti
- Kaikki havaitut linnut (ja nisäkkäät) lasketaan, ei erottelua etäisyyden mukaan
- Pienet reitiltä poikkeamiset ovat mahdollisia esimerkiksi yksilömäärän tarkistamiseksi, ei kuitenkaan reitiltä sivussa olevien paikkojen ”komppausta” tms.
- Havainnot eritellään sen mukaan, missä biotoopeissa ne on havaittu

Laskennan biotoopit

- Kaatopaikka
 - Kaupunkiasutus (taajamien rakennuksia, pihoja, puistoja, sulapaikkoja, teollisuusalueita ym.)
 - Maaseutuasutus (hajallaan olevia rakennuksia ja niiden pihapiirejä: yksittäisen talon pihapiiriksi luetaan halkaisijaltaan 100 m laajuinen alue)
 - Pelto (pihapiirien ulkopuolella olevat pellot ja niityt)
 - Metsä (pihapiirien ulkopuolella olevat metsät).
 - Muu (kaikki epämääräiset maastolaikut ja muut biotoopit, myös matkalennossa olevat linnut)
 - Hakkuuaukea tai taimikko (alle 5 metriä korkea)
 - Ruovikko tai rantapensaikko
- Olennaiset biotoopit laskennassa ovat taajama- ja maaseutuasutus, pelto ja metsä: monesti näidenkin raja häilyvä
 - Matkalennossa olevat ja sulilla vesistöillä olevat linnut merkitään biotooppiin ”muu”
 - Biotoopit on hyvä selvittää kartalta jo etukäteen ja tarkistaa rajaukset maastossa
 - Havaintoja ilmoitettaessa kerrotaan kunkin biotoopin kokonaispituus reitillä

Havaintojen merkintä maastossa

- Ei erillistä laskentalomaketta
- Kirjoitetaan vihkoon oman valinnan mukaan
- Biotoopit jaotellaan, esim. kirjataan yhteen pötköön "talitiainen 3c, 2e, 1e, 4c, 3e" TAI vihkoon tehdään valmiiksi sarakkeet kullekin biotoopille ja havainnot laitetaan niille

	METSÄ	MAASEUTUAS.	FELTO	MUU	YHT.
Parvej	1, 2	7, 1, 4, 2, 20, 15			
Parcae	1	12, 3, 1, 1, 1, 6			
Carchl		2, 14, 5		7	
Denmaj	1	07, 1			
Emb cit			24		
Turner		207, 1			
Cor rax				2, 1	
Cor nix			3	1	

Kaikkea ei voi laskea

- Välillä tyydyttävä arvioon:
 - Vilkaalla ruokintapaikalla käyvien lintujen lukumäärä
 - Nopeasti etenevät parvet
 - Ruokintojen välillä liikkuvat linnut
 - Äänihavainnot: merkitään ääntelijöiden vähimmäismäärä
- Vältä karkeita arvioita ja oletuksia, laskenta perustuu ensisijaisesti havaittujen lintujen määrään!

Varustaudu laskentaan

- Tarvitset ainakin: muistivihon, (lyijy)kynän, kiikarin
 - Kaukoputkea ei yleensä kannata kantaa mukana, paitsi jos laajoja sulia vesistöjä tarkistettavaksi
 - Lämpimien vaatteiden merkitystä ei voi aliarvioida: laskennassa edetään hitaasti
 - Lumiset metsäosuudet voivat yllättää kevättalvella: varaa aikaa tai varustaudu esim. lumikengin
 - Eväitä kannattaa ja saa ottaa, lyhyt tauko ei haittaa laskentaa
 - Varmistaudu, että kulku reitillä on etukäteen tuttu, niin aikaa ei kulu suunnistamiseen

Laskennassa kirjataan myös:

- ”Lintulautojen” ja ”ruokintojen” lukumäärä
- Ruokinta on sellainen, missä ravintoa monipuolisesti tarjolla, yksittäiset talipallot ym. merkitään lintulaudoiksi
- Lintujen sukupuolet ja iät, jos määritettävissä (esim. joutsenet, sinisorsa, mustarastas, varpunen)
- Sää, lumi- ja jäättilanne
- Pihlajanmarjojen runsaus
- Kuusen ja männyn käpyjen runsaus (jos voi arvioida)
- Jos biotoopeissa tullut muutoksia (esim. uusi asutusalue), ne korjataan

Laskentakerrat ovat erilaisia

- Syyslaskennassa paljon lajeja ja yksilöitä, mukana syysmuuttajia ja viivyttelijöitä
- Vesistöt usein sulia, lunta vähän tai ei lainkaan -> kulkeminen helppoa
- Linnut äänekkäitä ja liikkuvaisia

- Joululaskennassa päivä on lyhyt ja linnut hiljaisia – varsinkin metsät hyvin ”kuolleita”
- Jos huono marja/siemensato, laji- ja yksilömäärä voi jäädä hyvin alhaiseksi
- Ruokinnoilla käydään aktiivisesti, jos lunta/pakkasta
- Meri usein auki sisälahtia myöten, myös sisämaan isot vesistöt toisinaan sulia

- Kevätlaskennassa mm. tiasten ja viherpeipon laulukausi alkanut, lintujen havaitseminen helpompaa
- Ensimmäisiä kevätmuuttajia voi jo nähdä
- Lumipeite voi hankaloittaa kulkemista

Miten mukaan?

- Rohkeasti kokeilemaan!
 - Sitovuutta ei kannata pelätä – ei ongelma jos laskenta jää joskus väliin
 - Tavallisten talvilintujen tuntemus riittää, menetelmän oppii käytännössä
 - Lähde mukaan tutustumaan jonkun muun reitille
 - Kokeneiden laskijoiden reiteistä voi kysellä esim. paikallisverkoissa tai -ryhmissä
- Perusta oma uusi reitti tai elvytä lopetettu reitti
 - Etenkin vanhojen reittien uudelleen aloittaminen on erittäin toivottavaa!
 - Monilla alueilla ja elinympäristöissä myös uusia reittejä tarvitaan

Uuden reitin perustaminen

- Suunnittele etukäteen, varmista että osaat kulkea reitin kaikissa olosuhteissa
- Aina helpompi, jos reitti alkaa ja päättyy samaan pisteeseen
- Varmista, että reitti ei mene päällekkäin olemassa olevien reittien kanssa
 - Aktiivisten reittien sijainnit löytyvät talvilintulaskennan sivustolta
 - Viime talvena lasketut:
<https://laji.fi/project/MHL.3/stats?tab=censuses&year=2020>
- Älä perusta liian pitkää reittiä!
 - Pitää ehtiä laskemaan myös vuodenvaihteen lyhyenä valoisana aikana
 - Etelässä max 12 km, pohjoisessa alle 10 km

Uuden reitin perustaminen

- Reitin on hyvä sisältää erilaisia biotooppeja (tarkoitus ei ole nähdä mahdollisimman paljon lintuja)
- Pidemmän päälle motivaatiota silti lisää jos on lintuja - edes osassa reittiä
 - Vesistöt, taajamat ja niiden ruokinnat, rikkaruohostot ym.
 - Hiljaisissa metsäreiteissäkin on omat puolensa, ja niiden havainnot ovat hyvin arvokkaita!
- Helppokulkuisuus kannattaa huomioida!
 - Teitä, säännöllisesti käytettyjä polkuja ym. pitkin laskenta on helpompaa
 - ”Umpihankipätkiä” kannattaa välttää jos mahdollista
 - Voi laskea myös hiihtäen, mutta suunnittelussa silloin huomioitava että kaikki osuudet ovat hiihdettävissä
- Kiinnostavuus kasvaa kun reitin laskee säännöllisesti
 - Pääsee käsiksi oman reittinsä linnuston muutoksiin ja vuosien väliseen vaihteluun

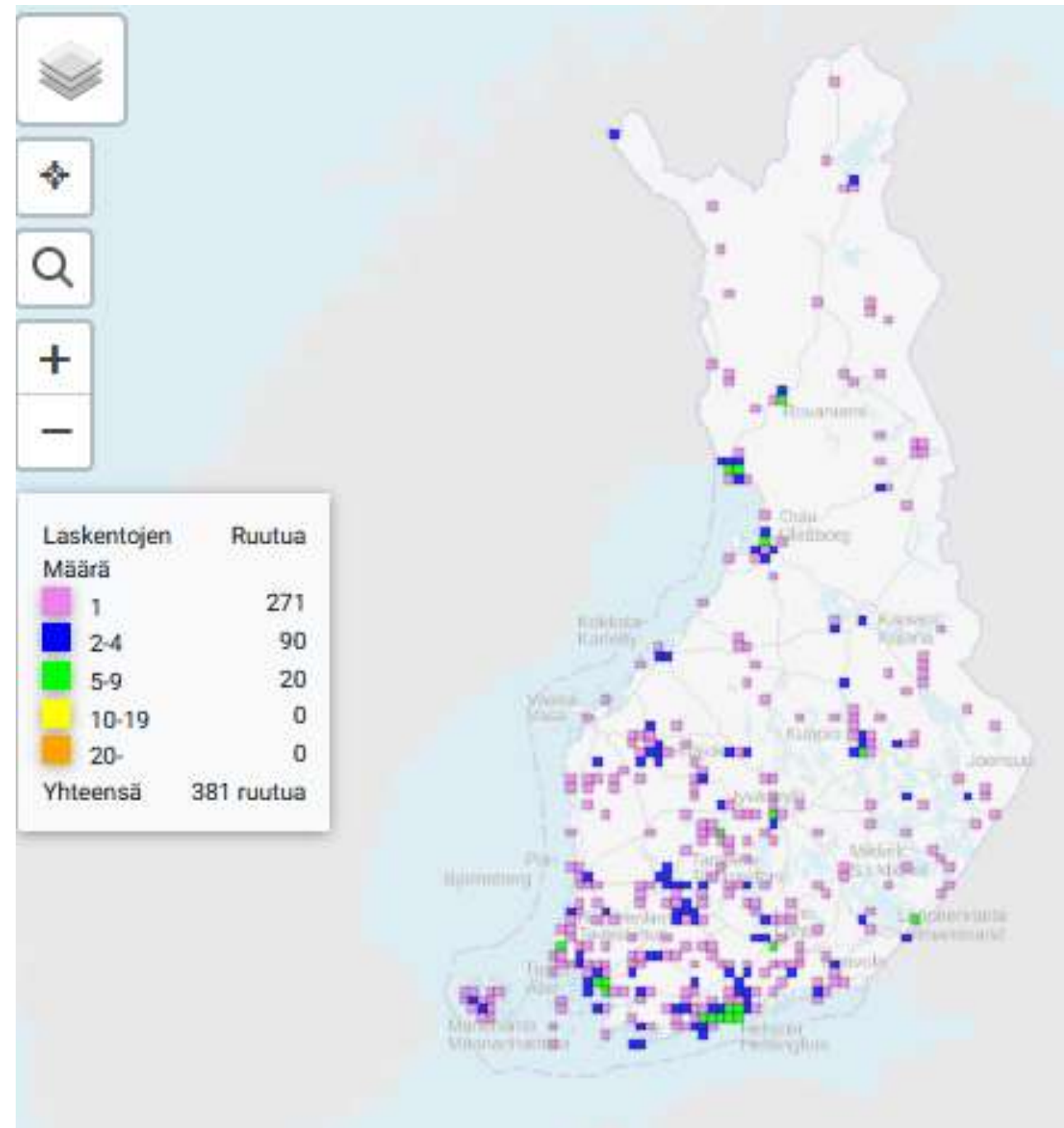
Vanhan reitin elvyttäminen

- Erityisen tärkeää on, jos jonkin viime vuosikymmeninä lasketun reitin voi aloittaa uudelleen!
- Voit etsiä reittejä talvilintulaskennan sivuilta
- <https://laji.fi/project/MHL.3/stats?tab=routes>
- Älä muuta vanhan reitin kulkua, jos se yhä laskettavissa – seuranta perustuu toistoon
- Kaikki reitit eivät ehkä ole enää kuljettavissa

Reitin nimi	Kunta	Lintuyhdistys	Ensimmäinen laskenta	Viimeisin laskenta	Laskentojen lkm
Mikkeli, Saksalapursiala, 382 (684:351)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	1976-01-04	2021-02-28	67
Mikkeli, Tiusala, 3326 (683:351)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	1994-01-02	2020-12-28	55
Mikkeli, Tuukkala, 3592 (683:351)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	2003-11-02	2012-11-04	25
Mikkeli, Vehmaskylä, 3698 (685:352)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	2006-11-12	2009-01-04	8
Mikkeli, Anttola, 3266 (683:353)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	1994-12-26	1997-11-16	6
Mikkeli, Haukkakorhola, 3357 (684:354)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	1995-11-11	1997-11-15	5
Mikkeli, Riutat, 774 (684:351)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	1985-12-30	1996-12-30	17
Mikkeli, Anttola/5323, 3358 (683:353)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	1995-11-08	1995-11-08	1
Mikkeli, Keronvuori, 1177 (687:350)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	1990-11-10	1993-12-23	8
Mikkeli, Häkkiä, 1112 (688:350)	Mikkeli	Etelä-Savon Lintuharrastajat - Oriolus r.y.	1989-11-04	1991-12-28	7

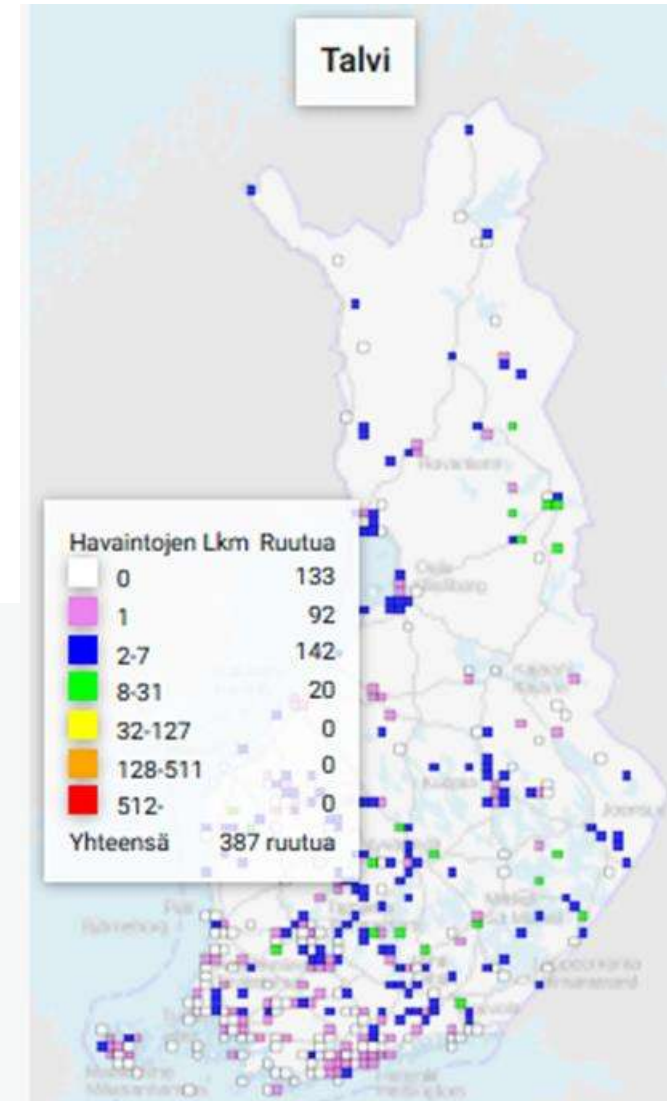
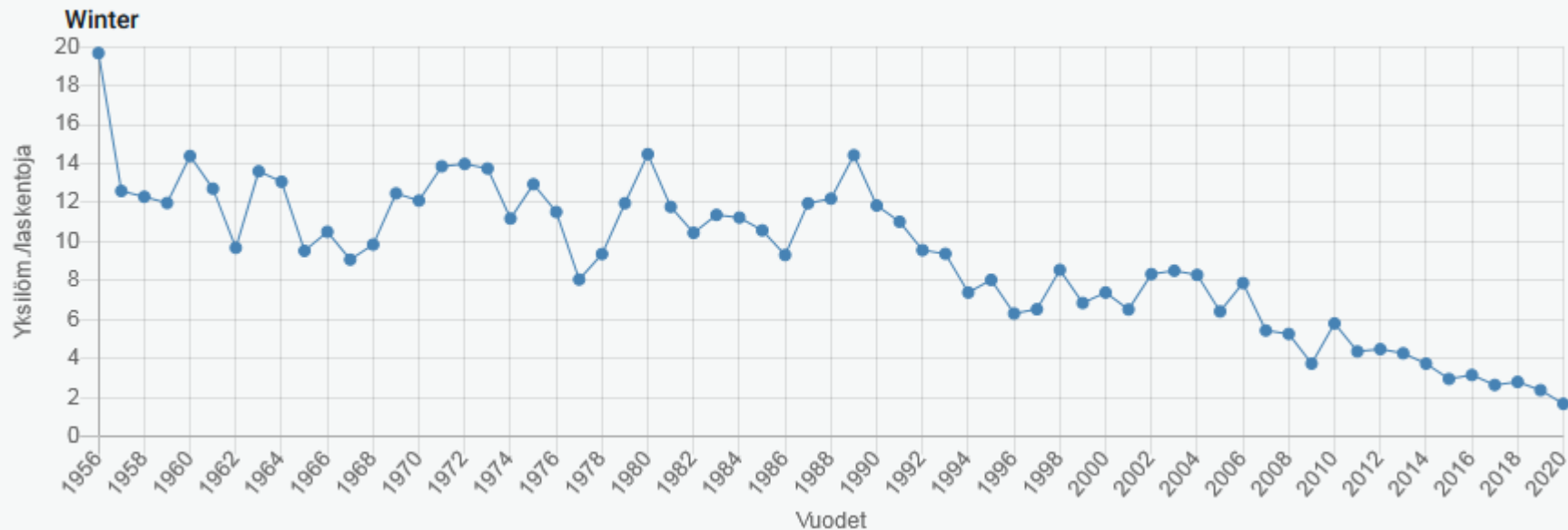
Paljonko lasketaan ja missä?

- Joululaskenta 2020/21: yhteensä 626 reittiä
- Laskennat painottuvat etelään
- Erityisen paljon reittejä isojen taajamien ympäristössä
- Uusia reittejä tarvitaan varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomeen
- Metsäiset alueet aliedustettuja
- Silti reitin voi perustaa mihin vain, kunhan ei ole päällekkäinen nykyisen kanssa

Laskennan tulospalvelu – mihin oma työ vaikuttaa?

- Eri lajien talvista esiintymistä ja niiden kannan pitkäaikaismuutoksia voi tarkastella laskennan sivuilta
- <https://laji.fi/project/MHL.3/stats?tab=species>
- Tässä esitetty hömötiaishavainnot viime, joululaskennassa, ja muutos viime vuosituhanen puolivälistä

Omien laskentojen tiedot talteen

- Kaikkien laskentareittien havaintoja voi vertailla vuosien välillä talvilintulaskennan sivuilla
- <https://laji.fi/project/MHL.3/stat/s?tab=routes>
- Vertailut kertovat eron kunkin vuoden laskennan osalta esimerkiksi lajien keskimääräiseen lukumäärään reitillä
- Tässä vertailussa kevätlaskennan tulokset viime talvena elvytetyltä reitiltä – edelliset laskennat 1990-luvulta

Laji	2020/2021	KA	Med				
sinisorsa	34	1.6	0	nokkavarpunen	0	1.6	0
fasaani	0	0	0	punatulku	4	33.6	29
PYY	1	1	0	viherpeippo	18	30.9	20
kalliokyyhky	13	5.6	2	urpiainen	0	62.3	15
varpushaukka	1	0.1	0	pikkukäpylintu	0	4.4	0
kanahaukka	0	0	0	tiki	0	0.4	0
harmaapäätikka	0	0	0	vihervarpunen	0	5.7	0
palokärki	0	0.3	0	keltasirkku	51	49.7	40
pikkutikka	0	0	0	kuusitiainen	1	0.3	0
valkoselkätikka	0	0	0	töyhtötiainen	4	2.6	3
käpytikka	6	3.2	2	hömötiainen	3	11.7	13
närhi	7	2.1	1	sinitäinen	69	12	6
harakka	31	43.3	43	talitiainen	78	53.5	54
naakka	83	9.6	0	pyrstötiainen	0	0.6	0
mustavaris	0	0.1	0	hippiäinen	0	1.9	0
korppi	8	1.1	1	tilhi	0	16.6	0
varis	72	53.9	53	puukiipijä	6	0.9	0
varpunen	5	87	76	koskikara	0	0	0
pikkuvarpunen	36	4	0	mustarastas	0	0.1	0
				räkättirastas	0	0.2	0
				Lintulajeja	21	19.1	19
				Lintuyksilöitä	531	501	457